

KAYGUSUZ ABDAL'A AIT OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN ÜÇ ŞİİR
THREE POEMS THAT ARE CONSIDERED TO BE OWNED BY KAYGUSUZ ABDAL

Abdurrahim YILDIZ

Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

PhD. Candidate, Ankara Hacı Bayram Veli University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature

abdurrahimyildiz58@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-4013-4623

İBD

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi – Ondokuz Mayıs University Journal of Humanities
1/1, Haziran – June 2020 Samsun
E-ISSN: 2717-8072 (Online)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/insanbilimleri>
insanbilimleri@omu.edu.tr

Makale Türü-Article Type : Araştırma Makalesi (Research Article)
Geliş Tarihi-Received Date : 19.03.2020
Kabul Tarihi-Accepted Date : 15.05.2020
Sayfa-Pages : 33 – 41

This article was checked by iThenticate®

Atıf – Citation: YILDIZ, Abdurrahim, “Kaygusuz Abdal’a Ait Olduğu Düşünölen Üç Şiir”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi (İBD)*, 1/1, Haziran / June 2020, ss. 33 – 41.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
İnsan Bilimleri Dergisi
Journal of Humanities
1/1, Haziran – June 2020
ss. 33 – 41
Makale Türü: Araştırma Makalesi

KAYGUSUZ ABDAL'A AİT OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN ÜÇ ŞİİR* THREE POEMS THAT ARE CONSIDERED TO BE OWNED BY KAYGUSUZ ABDAL

Abdurrahim YILDIZ

Öz

Türk edebiyatı, geniş bir yelpazeye sahip olması nedeniyle şiir ve nesir alanında çok önemli şahsiyetler barındırır. Bunlardan biri de Kaygusuz Abdal'dır. Geçmiş dönemde yaşamış şairlerin şiirlerine divanlarının dışında çeşitli mecmua ve cönklerde de rastlanılmaktadır. İncelenmemiş birçok mecmua ve cönk içerisinde divanı olan şairlere ait şiirler olduğu gibi, divan sahibi olmayan ve tanıtılması büyük öneme sahip birçok şaire ait şiirler de mevcuttur. Kaygusuz Abdal'ın yayımlanmış divanları olmasına rağmen bu divanlarda yer almayan, tespit edilmeyi bekleyen şiirlerinin de olduğu aşikârdır. Bu çalışmada Kaygusuz Abdal divanında yer almayan şiirleri tanıtmaya çalıştık. Bu çalışma açıkça göstermektedir ki henüz incelenmemiş cönk ve mecmualarda tanıtılmayı ve keşfedilmeyi bekleyen pek çok şair ve şiir vardır.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Cönkler, Divanlar, Mecmualar, Kaygusuz Abdal.

Abstract

Turkish literature has a wide range of characters in the field of poetry and prose. One of them is Kaygusuz Abdal. The poems of poets who lived in the past period are also found in various magazines and conks besides their divans. There are poems belonging to the poets with divan in many unexamined magazines and cönk, as well as the poems belonging to many poets who do not own divan and have great importance to be introduced. It is clear that although Kaygusuz Abdal has published divans, there are also poems that are waiting to be explored and not included in these divans. In this study, we try to introduce poems that are not included in the Kaygusuz Abdal divan. This study clearly shows that there are many poets and poems waiting to be introduced and explored in the cönk and mecmuas that have not been studied yet.

Keywords: Turkish Literature, conks, divans, Mecmua, Kaygusuz Abdal.

* Bu makale, Abdurrahim Yıldız, Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL'ın Şahsi Kütüphanesinde Bulunan 55 Numaralı Cönk Üzerine Bir İnceleme adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1. Giriş

Anadolu coğrafyasında adından övgüyle söz ettiren Kaygusuz Abdal'ın eserlerine bakarak XIV. asır sonları ve XV. asrın ilk yarısında yaşamış olabileceği tahmin edilmektedir¹. Vefatından bir buçuk asır sonra yazıldığı tahmin edilen menakıbnamesinden² hareketle Kaygusuz Abdal'ın asıl adı Gaybî'dir ve Alâiye sancağı beyi Hüsameddin Mahmud'un oğludur³.

Kaygusuz Abdâl velayet erenlerinden Pir Abdal Musa'ya intisap eder ve kırk yıl hizmetinde bulunur. Pir Abdal Musa "Kaygıdan rehâ buldun, şimdiden sonra Kaygusuz oldun" diyerek onun adını "Kaygusuz" koyar.

Yunus Emre'den sonra, Tasavvufî Türk Edebiyatı'nın en önemli temsilcilerinden olan⁴ Kaygusuz Abdâl Türk Dili ve Edebiyatı için son derece mühim olan yaklaşık on beş kadar manzum ve mensur eserin müellifidir. Kaygusuz'un eserlerinin tamamına yakını tasavvufî muhtevada eserlerdir. Bektaşî edebiyatı içerisinde yetişen şair aynı zamanda Bektaşî edebiyatının ilk ve en büyük temsilcisidir. Eserlerinde bir konudan başka bir konuya geçiş, hayalden doğma olaylar, tekerlemeler kısa ve öz cümlelerle en güzel şekilde anlatılır⁵. Özellikle hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerde birçok tasavvufî terim ve atmosfer söz konusudur. Halkı tebliğ ve irşad vazifesini üstlenerek yazdığı şiirlerde sade ve arı bir dil ile Türkçenin gelişimine katkı sağlamıştır.

Kaygusuz Abdâl'in şiirleri göz önüne alındığında daha çok aruz vezninde yazdığı ve hece vezninden ziyade daha çok aruz vezninde başarılı olduğu görülür. Kaygusuz'un hem heceyle hem de aruzla yazdığı şiirlerinde kendine has bir anlatım ve özgünlük vardır⁶.

Bu makaleyi yazmamızın amacı Kaygusuz Abdâl'in yayımlanmamış ve bilinmeyen şiirleri hakkında tespitlerimizi bilim dünyasına aktarmaktır. Türk edebiyatına sağlayacağımız küçük bir katkı bizim için büyük bir sevinç olacaktır. "Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL'ın Şahsi Kütüphanesinde Bulunan 55 Numaralı Cönk Üzerine İnceleme"⁷ adlı yüksek lisans tezi tarafımızdan hazırlanmıştır. Söz konusu cönkte toplamda 77 yaprak olan eserin içeriğinde yetmiş altı sayfalık manzum, yirmi beş sayfalık mensur bölüm bulunmaktadır. Cönk 230x115 mm ebatındadır. Yazı türü rik'a, ta'lik ve nesihdir. Kahverengi meşin ciltli sarı abadi kâğıttan oluşmaktadır. Bazı sayfalar tahribata uğramıştır. Bazı sayfalarda mürekkepler silinmiş ve okunmamaktadır.

¹ M. Fuad Köprülü, "Mısır'da Bektaşilik", *Türkiyat Mecmuası*, c. 6, İstanbul 1939, s. 13-40.

² Abdurrahman Güzel, *Kaygusuz Abdâl(Alâeddin Gaybî) Menâkıbnâmesi*, TTK Yay. Ankara 1999, s. 90-142.

³ Abdurrahman Güzel, *Kaygusuz Abdâl*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004, s.84.

⁴ Mustafa Tatcı, "Bektaşî Dervişi Bir Yörük Beyi: Kaygusuz Abdal", *Keşkül*, sayı:22, 2012, s.31.

⁵ Abdülbaki Gölpınarlı, "Kaygusuz Abdâl", *Türk Dili-Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı*, sayı:207, 1968, s.398.

⁶ Mustafa Sever, *Divan-ı Kaygusuz Abdâl*, Helke Yayıncılık, Ankara 2016, s. 23.

⁷ Abdurrahim Yıldız, *Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL'ın Şahsi Kütüphanesinde Bulunan 55 Numaralı Cönk Üzerine İnceleme*, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019.

Manzumelerin ağırlıklı olduğu cönkte şiirlerin şairlere dağılımı şöyledir: Sayısal olarak en çok şiiri bulunan şairlerin başında; on iki adet şiiri ile Nesimi gelmektedir. Nesîmî'yi dokuz şiir ile Hatâyî, dört şiiriyle Kaygusuz Abdal ve üç şiir ile Virâni takip etmektedir. Bunlara ek olarak; Fuzûlî, Muhyiddîn-i Rûmî ve Kul Himmet'in iki, Hâkirî, Nakşî, Şems, Muhtefî, Koca Ragıp Paşa, Şeyhülislam Yahya, Bosnevî, Yazıcızade Mehmet Efendi, Vahdetî, Kazak Abdal, Niyazi Mısrî, Pir Sultan Abdal, Kalender Abdal, İsmail Nazmî Girîdî, Eşrefoğlu Rûmî, Bâkî, Taşlıcalı Yahya, Neşâtî, Sezâî Gülşenî, Kuloğlu gibi şairlerin birer şiiri cönk içerisinde bulunmaktadır. Cönk muhtevasında kime ait olduğu tespit edilen elli yedi şiir yer alırken kime ait olduğu veyahut mahlası tespit edilemeyen yirmi sekiz adet şiir bulunmaktadır. Son derece kapsamlı olan cönkün üzerinde toplamda seksen beş adet şiir tespit edilmiştir.

Cönk incelemesinde en fazla şiiri bulunan şairlerin genellikle 14 ve 15. yüzyıllara ait olduğu tespit edilirken birbirlerinden farklı dönemlere ait olan hem halk hem de divan şiir geleneğinin temsilcilerine yer verilmiştir.

Söz konusu Cönk'te yazar hakkında pek bir bilgiye rastlanmamaktadır. Yazar, eserin oluşturulma tarihiyle ilgili net bir ifade kullanmamıştır. Ancak eserin içeriğinde yer alan bir takım bilgiler bizlere bu çalışmanın 19. yüzyılın ilk yarısında oluşturulduğuna dair önemli ipuçları vermektedir. Bizlere yazılış tarihini belirlemeye yardımcı olan notlar sayfa kırk üçte şöyle yer almaktadır: “*Evladım Hatice perşembe günü dünyaya teşrif eylediği tarih beyanı; 13 Recep 1254 (2 Ekim 1838), oğlum Mustafa dünyaya teşrif eylediği beyanıdır; rebıyyülahir 10 Mayıs 1259 (10 Mayıs 1843), kızım gülsüm dünyaya geldiği tarih beyanı; 2 Safer 1261 (10 Şubat 1845).*”

Şairin cönk içerisinde çocuklarının doğum tarihlerine yer vermesi, cönkün yazılış tarihini tespit etmemize yardımcı olmaktadır. Cönkte verilen bu tarihler göz önüne alındığında eserin

19. yüzyıla ait olduğu ortaya çıkmakta ve bu yüzyılın ilk yarısında yazıldığı düşünülmektedir. Alevi-Bektaşî kültürünün izlerini taşıyan cönkte sıklıkla iktibas ve telmih sanatlarına başvurulmuştur. On iki imam, yedi ulu ozan, Balım Sultan, Hacı Bektaş-ı Veli ve Kaygusuz isimleri cönk içeriğinde oldukça kapsamlı bir yer tutmaktadır. Ayrıca yapılan incelemeler doğrultusunda cönk içerisinde farklı yazı karakterlerinin bulunduğu gözden kaçmamıştır. Bu durum bizlere elimizdeki cönkün farklı kişilerce oluşturulmuş olabileceğini düşündürmektedir.

Eserde Kaygusuz Abdâl'in 5 tane şiiri tespit edilmiştir. Bu şiirlerden 2 tanesi Prof. Dr. Mustafa Sever tarafından hazırlanan Divan-ı Kaygusuz Abdal adlı eserde mevcuttur. Bunun dışında geriye kalan 3 şiir ise yapmış olduğumuz inceleme sonucunda şimdiye kadar yayınlanmış olan eserlerde tespit edilememiştir. Bu çalışmamızda Kaygusuz Abdâl'in şimdiye kadar tespit edilmemiş olduğunu düşündüğümüz şiirlerini tanıtacağız. Bu şiirlerden iki tanesi aruz vezniyle bir tanesi ise hece vezniyle yazılmıştır.

2. Kaygusuz Abdal'a Ait Olduğu Düşünülen Üç Şiir

2.1.

Veziin: .--- / .--- / .--

Haber verdi bu sırrı ehl-i esrâr
Nedir bu sırrı güş eyle dinle güftâr

Zâhil devri karîb zamândır
Cihânın cümle ahvâli yamandır

Gurâbdan 'abd edüp eyle hesâbın
Gabûrdan nesh olur hükmü kitâbın

Kıyâmet zâhir olur halka ey yâr
Nice tuğyân eder sırr-ı Tatar

Müneccim anlamaz bu sırrı cefâr
Fesâd ile artar bu nevî esrâr

Rumûzum yok 'ayân etdim bu sırrı
Fahri ba'de haşren fahren

2.2.

Veziin: .--- / .--- / .--

Gelir bir sâhib-i seyf gerçi ammâ
Nizâm mümkün değil güş etme cânâ

Mısır'dandır bu fi'lin ibtidâsı
Bununladır nihâyet intihâsı

Diyâr-ı Rumeli'nden sevseler
Nice gûne fesâhatler ederler

Edirne şehrine hâkim olup aynî
İslambul halkına düşer mâbeyni

Hicâz'da kala Mekke ile Medîne
Cesâret çok eder kâfir yüzüne

Kıyâmetdir kıyâmetdir kıyâmet
Yok tafsîl ile takvîm ne hâcet

Tevârîh oldu târih bu remzinin
Kapanup bâb-ı tevbe genc-i kenzin

Geçsün ehl-i İslâm kıblesine
Çıkar Deccâl iner ıssı zemîne

Gelür Mehdî ile olur mülâkî
Budur nutk-ı sahîh yokdur hilâfî

Merâyih zümresin a'vân-ı ricâl
Olurlar cümlesi Deccâl'e idhâl

Bu kâl üzre geçer bir hayli zamân
Ne zahmet çekseler gör ehl-i îmân

Benim kaygum değildir Kaygusuz'um
Velâkin kâşif-i sırrı rumuzum

2.3.

Vezin: 6+5 = 11'li Hece Vezni

Yüri sen Hak için eyle bir 'amel
Âşika sevdâ ne güzel uymuş
Aşk oldu evvel dünyâyâ temel
Hikmet-i Mevlâ ne güzel uymuş

Muhabbet nûrîdır hazret-i Sübhân
O nûrdan oldu suret-i insân
Tutdı zemîni bu yedi âsumân
'Arş-ı mu'alla ne güzel uymuş

Görmedi İblîs düşdi inada
Secde kılmadı kaldı piyâde
Turâb âb âteş bâde
Âdem'e Havvâ ne güzel uymuş

Bezm-i elestden gelmişiz zemîne
Biz ol ikrârdan dönmeziz yine
Burc-ı bârda on iki âyîne
Kümbed-i hadrâ ne güzel uymuş

Rıdvân'a cennet kapusın açmak
Var ise Havvâ'dan oldu çıkmak
Münkere tamu mü'mine uçmak
Cennetü'l-me'vâ ne güzel uymuş

Bu dünyâ fânîdir fânî
Bir 'amel işle özini tanı
Dilde zikrindir seb'a'l-mesânî
'Alleme'l-esmâ ne güzel uymuş

Bu dünyâ fânîdir sonu harâbe
Yasdanub taş döşek türâba
Cennet bağçesinde kevser şarâba
Zevk ile safâ ne güzel uymuş

Cihân yoğiken var idi Hâlık
Esrâr-ı 'aşka olagör mâlik
İbrâhîm'e nâr Yûnus'a balık
Balığa deryâ ne güzel uymuş

Cemâlullâh 'aşkıdır' âşıkın nutkı
Dostı bulmaktır murâd u kasdı
Kör nefsimin soyuldu postu
Kazâya rızâ ne güzel uymuş

Mansûr bu yolda geldi ikrâra
Ene'l-Hak dedi çekildi dâra
Gören 'âşıklar başladı zâra
Bûlbüle gülzâr ne güzel uymuş

Ezelden böyle kurulmuş bünyâd
Sakın etmesin kimseden feryâd
Vefâ'ya Mihri Şîrin'e Ferhâd
Mecnûn'a Leylâ ne güzel uymuş

'Andalîbi gör kim geçmez gülünden
Âşıkla ma'sûk gitmez dilinden
Aldırmış aklın Yûsuf derdinden
Ağlar Züleyhâ ne güzel uymuş

Âşıklar ağlaşır göçen cânlara
Ölenler hasret kıldı sağlara
Bir âh çeküb düştü dağlara
Lâle hazâna ne güzel uymuş

Mevlâm ol dedi var oldu 'âlem
Cebrâil verdi kandile selâm
'Arş ile kürsî levh ile kalem
Her dürlü eşyâ ne güzel uymuş

Evvel kelâm geldi iktidâm
Verildi Tevrât şâyi' oldu nâm
Tûr-ı Sînâ'da binbir kelâm
Söyleşir Mûsâ ne güzel uymuş

Verdi Zebûr'ı Hak 'atâ kıldı
Bir bir okuyub lafzını bildi
Meryem anadan Rûhullâh oldu
İncil'e İsâ ne güzel uymuş

Çün geldi Süleymân eyledi zuhûr
Destinde hâtem vuhûş tuyûr
İns ile cinnî mâr ile hem mûr
Hikmet-i icrâ ne güzel uymuş

Habîbin sevdi yaratdı Sübhân
İndirdi gökten âyet-i Kur'ân
Rûz-ı mahşerde dertlere dermân
Hâtemü'l-enbiyâ ne güzel uymuş

Akar gözlerimden kan ile yaşı
Ahdî gazâsında kıldı savaşı
Hazret-i Hamzâ şehîd abası
'Amm-i Mustafâ ne güzel uymuş

Bindi Düldül'e eyledi gazâ
Zülfikâr elde şâh-ı Murtazâ
Kırdı küffârı eyledi gazâ
Ol Şîr-i Hudâ ne güzel uymuş

Aşk oldu benim derdime çâre
Cevr-i dilberden oldum âvâre
Sakın hâlim söyleme ağyâre
Celâle cemâl ne güzel uymuş

Biz güzellere ederiz 'izzet
Yârine baksa âşîka lezzet
Sâkî sun câmı eyleyüb işret
Dost ile tenhâ ne güzel uymuş

Bu bir gizli sırdır eyle berâber
Sakla kalbinde derûnunda yaz
Verildi 'âşîka Hak'dan niyâz
Yâre istiğnâ ne güzel uymuş

Kaşların oldu muhabbetnâme
Düşdi gönlümüze bir serencâme
Kâmet-i servdir serâser câme
Ol melek simâ ne güzel uymuş

Cân emanetdir uçar yuvadan
Muhabbet ezeli gelmiş Hudâdan
Bâkî değildir geç bu hevâdan
Hem terk-i dünyâ ne güzel uymuş

Hazret-i Hızır'dır cümleinin başı
Bunı 'ârifler bilür ne bilsin nâşi
Hacı Bektâş Velî bir cânsız taşı
Yürütdi ammâ ne güzel uymuş

Kimisi ağlar kimisi güler
 Kimisi Hakk'a niyâz eder
 Müslüman olan beş vaktin kılar
 Borcunu edâ ne güzel uymuş

Allâhın dostı fedâdır cânı
 Bir pula versin almaz cihânı
 Aşkın kitâbı bu dâsitânı
 Eylemiş icrâ ne güzel uymuş

Kaygusuz Abdal sırrı sen sırr et
 Gördüğün deme bildiğin unut
 Eksiyi kılma 'âşık ma'zûr tut
 Esrâr-ı Hudâ ne güzel uymuş

3. Sonuç

Anadolu coğrafyasında adından övgüyle söz ettiren, yüzyıllar boyunca medeniyetimizin kültür süzgecinden geçerek günümüze kadar gelen Kaygusuz Abdâl'in şiirleri Türk toplumu tarafından okunmakta, sözlü gelenek yoluyla söylenmekte ve Âşıklar tarafından yaşatılmaktadır. Kendisinden sonraki Alevi-Bektaşî şairlerini derinden etkilemiş olan Kaygusuz Abdâl'in şiirleri bestelendiği gibi yine bazı şiirlerinin de farklı şiirlerinin de tekrar yazılıp bestelendiği görülmektedir. Örneğin Kul Hüseyin'in, Ali Ekber Çiçek tarafından icra edilen;

Hey erenler akıl fikir eyleyin
 Dağlara da duman ne güzel uymuş
 Yaradan Allah'a şükür eyleyin
 Mümine de iman ne güzel uymuş

Daim geceleri dağlar başında
 Hiç bir hile yoktur onun işinde
 Alıp gezdirirdi çölün başında
 Ali'ye de Selman ne güzel uymuş

Kul Hüseyin'im yeşil giyer eynine
 Hiç bir hile getirmedi göynüne
 Kurdu kuşu lütfeylemiş kendine
 Tabiata insan ne güzel uymuş

sözlerinden oluşan ve farklı varyantları da olan türkünün makalemizde yer alan üçüncü şiirin redifiyle hemen hemen aynı ifadelere sahip olduğu görülmektedir. Bu da Kaygusuz'un yüzyıllarca şiirlerine benzer şiirler yazıldığını göstermektedir.

Kaygusuz'un divanında yer almayan bu şiirlerin ve başka cönk ve mecmualarda ki bulunan ve bulunacak diğer şiirlerin bir araya getirilerek yeni bir divanın oluşturulmasına ihtiyaç vardır.

Kaynakça

- GÖLPINARLI, Abdölbaki, “Kaygusuz Abdâl”, *Türk Dili-Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı*, sayı:207, 1968.
- GÜZEL, Abdurrahman, *Kaygusuz Abdâl(Alâeddin Gaybî) Menâkıbnâmesi*, TTK Yay. Ankara 1999.
- GÜZEL, Abdurrahman, *Kaygusuz Abdâl*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.
- KÖKSAL, M. Fatih-Kaçar, Mücahit-İlhan, Mevlüt, *Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Katalođu*, Kesit Yayınları, İstanbul 2018.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad, “Mısır’da Bektaşilik”, *Türkiyat Mecmuası*, c.6, İst, 1939.
- SEVER, Mustafa, *Divan-ı Kaygusuz Abdâl*, Helke yayıncılık, Ankara, 2016.
- TATÇI, Mustafa, “Bektaşî Dervîşî Bir Yörük Beyi: Kaygusuz Abdal”, *Keşköl*, sayı:22, 2012.
- YILDIZ, Abdurrahim, *Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL’ın Şahsi Kütüphanesinde Bulunan 55 Numaralı Cönk Üzerine İnceleme*, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019.